

Národne stvari. Kmet in národnost.

Spisal dr. J. Mencinger.

(Dalje.)

Tako si kmet razdeluje človeško družbo. Prepričan je z gospodo vkupaj češnje zobati, pa preošaben paziti na besede „žličnikove.“ Enakost vseh ljudi ali pa Lutrova vera mu je vse eno.

Tretja sedanjih idej, in začasno najvažniša je narodnost.

Kaj je narodnost? Na to odgovarja dr. Jože Rogač v knjigi „narodnost in slovenstvo“: „Narodnost je v objektivnem pomenu obsežek zločivno ali specifično narodovskih lastnij, v subjektivnem pa njihova zavednost, to je, jasna navdanost posameznih narodnih udov (rojakov) od misli in čutila, da so deli enakošne skupne celote s krvijo in življenjem, s pridi in dolžnostmi.“

Za nas, rojake, je tedaj narodnost zavest in čut narodove osebe: Slovenije — matere Slave. Vsak rojak je ud te národne osebe. Kakor ž njo živo zvezan ud pa čuti v sebi novo moč, ki je poprej v njem spala, in pa dolžnost mu je, v prid obrniti tudi to moč — del svojega bitja. Da je človek v djanski ljubezni ud narodove osebe, da rabi svoje moči za narod, v tem obstaja rodoljubje: tista vernost, s katero rojak spoštuje spomin svojih očakov in jezik, kterege je po njih poddedoval, — tisto hrepenenje po narodni sreči in slavi, katero nam ne dá počivati, dokler nismo za narod pridobili tiste svobode in pravice, v kateri se morejo vtelesiti vse dobre moči.

Po svojih notranjih lastnostih in po svojem poklicu je narodnosti ideja za sedanjí čas najbolj imenitna.

Ker pa je tako važna in razširjena ideja, mora imeti tudi veliko nasprotnikov. Ona tirja enakopravnost za vse narode, tedaj tirja nekterim narodom več pravice, kakor so je imeli dozdaj: tedaj ji protijo vsi, ki hočejo, da vladajo večí narodi nad manjšimi. Ideja je nova ter želí nekaj zastarelih naprav predružačiti, tedaj se je bojí in jo sovražijo vsi, ki sploh protivajo novemu, naj je dobro ali slabo, dalje vsi tisti, ki po nji svojih osebnih in sebičnih namenov ne morejo tako izpeljavati, kakor bi želeli, — zadnjič vsi, ki po svojih mislih in predsodkih po svoji vedi ali omiki za-njo niso pripravljeni. Nepravičnost in hudoba, nevednost in neumnost so bile in bodo vselej najhuje sovražnice vsake vélike ideje. Vsaka ideja se je morala dolgo bojevati za zmago. Boj za narodnost na duševnem polji že dolgo trpi, in nehal ne bode kmalu, ker orožje na obeh stranéh je različno. Nasprotniki večkrat resnice in pravice videti nočejo ali ne morejo. Oni, ki se ničesa naučili, od starih predsodkov ničesa pozabili niso, se prepričati, novega naučiti ne dajo. Prepričanja, ki ga sami nimajo, tudi narodnjakom ne prištevajo; na njih vidijo le navdušenje, katero imenujejo strast ali žaljenje in motenje občnega miru. Oni so sebični, tedaj tudi v narodnjakih menijo videti samo sebičnost in slavohlepnost pri množici zapeljanega ljudstva. Pri nas je strast, toda blaga, dobra strast: od česar smo prepričani, da je dobro, potrebno in pravično, za to smo in moramo biti vneti. Pri nas je sebičnost in slavohlepnost; pa za svoje osebe ne iščemo ne slave ne blaga, a za narod želimo pravice in slave toda nič manj in nič več, kakor mu je gré po večni pravici. Koliko strasti pa je pri nasprotnikih? Oni vidijo, da gré za kožo njihovim zastarelim idejam; oni se srdijo, da govoré zdaj ljudje in narodi, kterim prej niso dali govoriti (na misel mi pridejo Pfeffelnovi „Bedientenvöl-

ker“, „Kariatydenhäupter“); tedaj jih ošabnost in želja ohraniti se morate, da se družijo s komurkoli in rabijo vsakoršne pomočke, da bi le narodnosti idejo zatrlí ali ustavili. Vkoreninjeno staro proti kalečemu novemu je dolgo časa močnejše. Prva dôba vsake nove ideje je čas prepira in preganjanja; vendar ni je moči na vsem voljnem svetu, ktera bi nove dobre ideje v naravnem napredovanji ustaviti mogla. To vejo narodnjaki, tedaj njihova strast ni silovita in sovražna, saj ni treba. — Narodna ideja ne zida v zrak, ampak na podlage, ki so dane v narodu; to tudi vejo narodnjaki, tedaj ne podirajo, ampak popravljajo in zidajo na to, kar že stoji. Nobena ideja na enkrat ne premaga; vsaka ima svojo naravno rast in odloženo dôbo v zgodovini narodov; tedaj narodnjaki nikogar ne silijo; oni lahko čakajo, njih geslo je: „tempus et nostrum jus.“ —

Kdor je naroden, ima v sebi duha prepričanje in srca ljubezen (gorečnost) za narodno reč. Prepričanje ali gorečnost je pri tem ali unem večja ali manjša; posebno trdno prepričanje ni tako splošno; potrebno je narodnjakom na viši stopnji omike, narodnim vodnikom sploh tistim, ki morejo tudi druge učiti v narodnem duhu. Pri večini naroda je pa prepričanje, ki izhaja iz omike, bolj redko. Večina se nikdar rada ne povzdigne nad gorečnost in vdano vero v splošno idejo.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Pregled slovenskega slovstva v letu 1865.

A. K. — Ker se „Novice“ vsako leto ozirajo na slovstvo preteklega leta, naj podajo svojim bralcem tudi pregled slovenskega slovstva v letu 1865. Prišla so v preteklem letu sledeča slovenska dela na svetlo:

a) Novinarstvo:

1. Novice; 23. tečaj, vrednik dr. Janez Bleiweis v Ljubljani.
2. Zgodnja Danica; 18. tečaj, vrednik Luka Jeran v Ljubljani.
3. Slovenski Prijatelj; 14. tečaj, vrednik Andrej Einspieler v Celovcu.
4. Slovenski Glasnik; 8. tečaj, vrednik Ant. Janežič v Celovcu.
5. Učiteljski Tovarš; 5. tečaj, vrednik Andrej Praprotnik v Ljubljani.
6. Umni gospodar; 3. tečaj, vrednik Andrej Marušič v Gorici.
7. Slovenec; 1. tečaj, vrednik Janez Božič v Celovcu.

b) *Cvetje iz domačih in tujih logov*; izdaja Anton Janežič v Celovcu. Prineslo nam je v 6 zvezkih:

8. Kirdžali; poljski roman od M. Čajkovskega.
9. Pesmi; zložil Anton Umek.

c) *Družba sv. Mohora v Celovcu*. Šteje že družnikov letnih in dosmrtnih 2719. Matica društvena je narastla do 4650 gold.; spravila je na svetlo:

10. Slovenske večernice; 11. in 12. zvezek.
11. Oglenica ali nedolžnost in hudobija; povest za Slovence predelal Fr. Zakrajšek.
12. Cvetnik; berilo za slovensko mladino; 1. del.
13. Koledarček za leto 1866 z imenikom društvenikov.

d) Glediščine igre:

14. Detelja; izvirna šaloigra, spisal Mir. Vilhar.
15. Župan; izvirna šaloigra, spisal Mir. Vilhar.
16. Svitoslav Zajček; vesela igra, poslovenila Luíza Pesjakova (4. zvezek dr. Bleiweisove zbirke).

17. Igra Piké; šaloigra poslovenjena po Miroslav Vilharju.

18. Filozof; šaloigra, poslovenjena po Miroslav Vilharju.

19. Servus Petelinček; šaloigra, poslovenjena po Miroslav Vilharju.

20. Bob iz Kranja; poleg českega predelal dr. Bleiweis (5. zvezek Bl. zbirke).

e) Šolske stvari:

21. Berilo za 8. gimnazijalni razred; sestavil vitez dr. Miklošič.

22. Zemljepisna začetnica za gimnazije in realke, izdal in založil Janez Jesenko v Gorici.

23. Program ljubljanske gimnazije je prinesel: „Matiju Čopu v spomin“ spisal Karol Melcer.

24. Program celjske gimnazije: „Slovo o polku Igoreve“ pesem o vojski Igorjevi, poslovenil iz staroruskega Maks Pleteršnik.

25. Program novomeške gimnazije obsega od prof. L. Horvata: α) Hieronim, čigav je? β) Pogojni stavki latinski. γ) O besedi zaumen.

26. Program tržaške gimnazije: Cegnarjev poslovenjen odlomek „Wallensteinove smrti.“

27. Letopis ljubljanske št. Jakobske šole: „Odgojevanje sedaj in nekdaj“, spisal M. Močnik.

28. Letopis normalke v Črnomlju: „o zemljepisju v ljudskih šolah.“

29. Letopis glavne šole v Postojni: „Pivka“, spisal Peter Hicinger.

30. Sporočilo ipavske šole: „namen in korist ljudskih šol“, spisal L. Hiti.

f) Različna dela:

31. Uzemna slovnica slavjanska; spisal in na svetlo dal Matija Majar Ziljski v Pragu 1865.

32. Čitalnica, podučivni listi za slovenski narod 1. in 2. zvezek, dr. Janez Gršak v Gradcu.

33. Laški, nemški in slovenski pogovori; po Premrlovem delu pomnožil Janez Rejec.

34. Žabjanke; šaljive pesmi, zložil Mir. Vilhar.

35. Staroslovenski slovar, VI. zvezek od dr. Miklošiča.

36. Slovenska Vila; na svetlo dala Fr. Celestin in J. Jurčič.

37. Polyglotton Parämiophraseologia; spisal v 7 jezicah Jož. Vuk v Gorici.

38. Vodniku; po besedah Vilharjevih zložil za moški zbor Anton Heidrich.

39. Noč na blejskem jezeru; besede Andrej Praprotnika za moški zbor, čveterospev in bariton-solo postavil Ant. Heidrich.

40. Politični katekizem; spisal Andrej Einspieler.

41. Spisje 2. natis; spisal Andrej Praprotnik.

42. Jezičnik ali pomenki o slovenskem pisanji; spisal Jož. Marn 3. leto.

43. Palček; koledar za leto 1866, spisal Andrej Praprotnik.

44. Velika in mala pratika za leto 1866; vredil dr. Janez Bleiweis.

45. Mladi vincar; spisal France Jančar.

g) Molitvene in bukve pobožnega obsežka.

46. Zgledne molitvene bukve; po J. C. Šmidu poslovenil Bartol Baltazar.

47. Dušna hrana 4. in 5. zvezek; spisal Andrej Zamejec.

48. Šmarnice Marije Device, 4. letnik; spisal L. Jeran.

49. Angel varh; v ženskem in moškem spolu spisal Anton Lésar.

50. Riharjevi napevi, iz zapuščine nenatisnjenih napevov na svetlo dal Greg. Rihar.

0 zadevi Lire Sionske.

Ker se je zadnje dni število naročnikov vendar nekoliko pomnožilo, in se je toraj nadjati, da jih bo še več pristopilo, oznanjam s tem, da bom „Liro Sionsko“ izdajal, kakor sem v povabilu razložil.

Da razpošiljanje lista ne bo zaostajalo, prosim, naj se mi pošlje naročnina, kakor hitro je mogoče, z napisom, kterege sem že v povabilu naznanil. Dobro bi bilo tudi, da se naročnina, kjer je mogoče, pošlje ob enem za več naročnikov skupaj, kakor so se nekteri tudi skupaj naročili; tako bi se zmanjšali stroški obéh strani. Od nekterih naročnikov sem tudi prejel list z napisom: „Prag, Kleinseite.“ Omenim tedaj, da je „mala stran“ (Kleinseite) različni mestni del od „malega namestja“ (Kl. Ring). Prosim zatoraj, da se mi listi natanko z napisom pošljejo, kakor sem ga že v povabilu naznanil, ker bi se sicer vtegnilo primeriti, da se list zgubi.

Končno pa še enkrat vabim vse one, kateri mislijo pristopiti v kolo lirinih naročnikov, naj mi to hitro naznani; sedanje število je še majhno in se tedaj delo le prične, ker je upati, da se jih še več naroči. Tudi se jim more potem še o pravem času postreči.

Hvala in slava pa vsem, kateri so že obljubili, me podperati in mi tako pripomogli k početju!

V Pragi 20. januarja.

France Grbec.

Kratkočasno berilo.

Boj za puro.

Resnice in laži za predpust.

Spisal Šak.

(Dalje.)

Srenjski starašini sedeli so med tem pri županu Petru Kokotu zbrani. Bil je Peter nocoj nenavadno zamišljen; ni rekel ne bev ne mev; al jeza in togota bliskala mu je iz temnih oči. Tem hitrejše tekla je beseda Vidu Kolomaji, kateri je bil že v boji zoper Turka. Bil je močen ko Štempihar, zvit ko grča, gladek ko hrastova skorja, kosmate vesti ko tat na kolu; govoril je, ko bi otrobe vezal, in lagal, ko bi tolkel orehe. Balo se ga je v vasi vse, ker je bil pri vsakem prepiru, pri vsakem pretepanji, in rad je svojo pravico dokazoval s pestjo. Tudi nocoj je v zboru zvonec nosil, kričal in tolkel z roko ob mizo. „Jaz vam povem, in to mora biti, še to noč gremo nad lukovske mevže, — še prvega napada niso kos zdržati. Kakor bolhe, jih iz toplih postelj polovimo, in vse jeze in šale je konec.“ Al vsi drugi očetje bili so te misli: sramota je napadati sovražnike po šegi volkov, in zoper „Völkerrecht“ je, boja ne napovedati. In zastonj je bilo brbranje in psovanje sirovega Kolomaje; sklenili so: še le drugi dan orožje v roke vzeti, popred pa poslati „parlamentarja“ v Lukovec, da boj napové. To častno poslanstvo prevzel je koj Grega, županov hlapec. Nadalje imenovali so častnike nove armade; Peter Kokot bil je izvoljen enoglasno za generala, in dobil je svojega hlapca za adjutanta. Štempihar Kolomaja ponudil se je sam za bandernika, — in željo spolnili so mu radi. Drugi srenjski starašini postali so „hotmani.“ In tako razdelili so vse službe, kakor je Vid svetoval, kajti on je bil izurjen vojak.

Tamburje, korporale, prostake, vse je dobila mlada vojska, — še na profoza pozabili niso; kajti leskova mast in brezovo olje je povsod koristno vračilo.